

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
**УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

Захист прав дитини в діяльності соціального педагога
навчального закладу

Методичні рекомендації

Київ - 2016

УДК 37.013.42;37:34

ББК 74.6

3 – 38

Авторський колектив

БОРОЗДІНА Катерина Анатоліївна, ЛЕГЕНЬКА Марина
Миколаївна, ЛУЦЕНКО Юрій Анатолійович, МУЗИЧЕНКО Ірина
Вікторівна, ПАНОК Віталій Григорович, ТКАЧУК Ірина Іванівна

За ред.: Луценка Ю.А., Панка В.Г.,

*Рекомендовано до друку Радою Українського науково-методичного
центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України
(протокол № 8 від 13 жовтня 2016 р.)*

З-38 **Захист** прав дитини в діяльності соціального педагога навчального закладу : [метод. рек.] / авт. кол. за ред.: Ю. А. Луценка, В. Г. Панка. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016 – 73 с.

Зміст методичних рекомендацій містить матеріали щодо законодавчого та нормативно-правового питання захисту прав дитини у діяльності соціальних педагогів, практичних психологів системи освіти. Видання містить відповіді на практичні питання соціальних педагогів, отримані під час проведення фокус-груп, які виділені по тексту курсивом.

Методичні рекомендації рекомендовано соціальним педагогам, практичним психологам, студентам.

Авторський колектив висловлює слова вдячності Легенькій Марині Миколаївні, директору департаменту правової, соціальної та гуманітарної допомоги, адвокату ГО «Ла Страда-Україна» і Бороздіній Катерині Анатоліївні, директору департаменту експертизи, моніторингу та законотворчої діяльності ГО «Ла Страда-Україна» за надані фахові відповіді, щодо правового врегулювання окремих аспектів у діяльності соціальних педагогів.

ISBN 978-617-7118-20-5

© УНМЦ практичної психології
і соціальної роботи, 2016

© Бороздіна К.А., Легенька М.М.,
Луценка Ю.А., Музиченко І.В.
Ткачук І.І.

ЗМІСТ

ВСТУП. Загальні тенденції розвитку психологічної служби системи освіти України. Панок В.Г.	2
Міжнародні стандарти захисту прав дітей. Луценко Ю.А.	8
Закріплення прав дитини у національному законодавстві. Луценко Ю.А.	15
Визначення правових понять щодо захисту прав дитини. Ткачук І.І.	28
Правові засади встановлення статусів окремих учасників НВП. Музиченко І. В.	40
Правове врегулювання окремих аспектів діяльності соціальних педагогів. Легенька М.М., Бороздіна К.А.	46

ВСТУП

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Робота соціального педагога навчального закладу в галузі захисту прав дітей, учнів, студентів, вихованців є чи не найважливішою з усіх напрямів. Про це свідчать результати щорічного моніторингу діяльності психологічної служби, який здійснюється нашим центром.

Станом на червень 2016 року в системі освіти налічувалось 22 616 працівників, що на 89 осіб менше ніж у попередньому навчальному році. Серед них: 14780 – практичних психологів навчальних закладів, 7054 – соціальні педагоги, 782 – працівники районних (міських), обласних центрів психологічної служби системи освіти та методисти методкабінетів відповідного рівня.

Щодо забезпеченості навчальних закладів працівниками психологічної служби (у ставках), то на кінець 2015-2016 н.р. в цілому по країні усі типи навчальних закладів забезпечені практичними психологами на 57,33% (було 56,67%). Збільшився показник забезпеченості навчальних закладів соціальними педагогами, він становить 48,45% (було – 47,36%).

Важливим показником роботи соціальних педагогів і практичних психологів кількість і зміст звернень від учасників навчально-виховного процесу. За інформацією з областей, впродовж 2015-2016 н.р. до працівників служби надійшло 3 014 130 звернень, що становить в середньому 13,8 звернень на 1 працівника на місяць.

Серед питань, з якими батьки зверталися до практичних психологів, найбільш вагомими є: проблема стосунків дитини з однолітками та адаптація до нового колективу (21,07%), готовність до навчання та труднощі у навчанні (18,77%), вікові та індивідуальні особливості розвитку, проблеми самооцінки

дитини (8,76%). Батьки зверталися до соціальних педагогів з питань допомоги дітям та сім'ям у СЖО (34,86%), проблеми стосунків дитини з однолітками та адаптації до нового колективу (11,16%), профілактики шкідливих звичок, проблем залежностей та формування навичок ЗСЖ (8,25%).

Основними причинами звернень педагогів до практичних психологів є: питання, що пов'язані з асоціальними проявами у поведінці учнів (13,36%), готовність до навчання та труднощі у навчанні (11,68%) і вікові та індивідуальні особливості розвитку, проблеми самооцінки дитини (11,25%). Основними проблемами звернень педагогів до соціальних педагогів є: питання допомоги дітям та сім'ям у СЖО (26,21%), питання, які пов'язані з асоціальними проявами у поведінці учнів (13,65%) і психологічний клімат педагогічного колективу (10,11%). Щодо звернень учнів до соціальних педагогів, то найбільш актуальними проблемами тут є: проблема самовдосконалення, розвитку власних здібностей та компетенцій (22,84%), питання допомоги дітям та сім'ям у СЖО (12,40%) та проблема професійного самовизначення (11,20%).

Найбільш вагомими питаннями з якими звертаються до фахівців психологічної служби громадські організації та державні установи, є: питання допомоги дітям та сім'ям у СЖО (51,04%), проблема професійного самовизначення (13,58%), проблема самовдосконалення, розвитку здібностей та компетенцій учнів (12,6%).

Як бачимо з наведених даних, проблема соціально-педагогічної допомоги дітям і сім'ям, що знаходяться у складних життєвих обставинах сьогодні є чи не найактуальнішою. Особливої гостроти ця проблема набуває у зв'язку з проведенням АТО, окупацією Крима і Севастополя.

Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України у березні 2016 р. здійснено всеукраїнський моніторинг «Діяльність працівників психологічної служби з надання допомоги постраждалим внаслідок окупації Криму і бойових дій на Сході України».

За даними моніторингу, найбільша кількість психологів і соціальних педагогів зосередили свою увагу на роботі з дітьми і сім'ями учасників АТО – більше як 40% працюючих у службі. Робота з дітьми – внутрішньо переміщеними особами – більше 33%, робота з батьками ВПО – більше 30%.

Основними цільовими групами у цьому році стали: діти і сім'ї учасників АТО – більше як 48 тисяч, що складає 33,1% від загальної кількості тих, хто звернулись за допомогою; учні і студенти ВПО – більше 43 тисяч, що складає 29,7%; батьки учнів ВПО – майже 31 тисяча (21,2 %).

Загальна кількість осіб, що отримали допомогу від практичних психологів і соціальних педагогів склала більше як 145 тисяч. Зараз на перше місце у цьому році вийшли проблеми «роботи з дітьми і сім'ями учасників АТО» у зрівнянні з проблемами «адаптації переселених» у минулому році.

Останні два роки працівники психологічної служби активно співпрацюють з громадськими (волонтерськими) і міжнародними організаціями у наданні соціально-педагогічної і психологічної допомоги постраждалим. Представництво Дитячого Фонду ООН (UNICEF) в Україні у співпраці з МОН України, Національним Університетом «Києво-Могилянська Академія», Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України у 2015 році реалізували проект з підвищення психосоціального реагування дітей та родин у центральних та східних регіонах України. В ході реалізації Проекту понад 11000 дітей та їхніх батьків отримали психосоціальну підтримку у формі індивідуального та групового консультування. Підвищено обізнаність більше ніж 4 000 педагогічних працівників і психологів щодо розпізнання ознак психологічної травми та роботи з нею. В рамках проекту вдалося знизити рівень посттравматичного стресу серед дітей, майже удвічі. Кількість дітей з високим рівнем посттравматичного стресу було також зменшено більше, ніж утричі (з 37% (N=767) до 11% (N=316) протягом півроку. Позитивні зміни спостерігались у всіх поведінкових показниках дітей: просоціальна активність, дружба, емоційні прояви, гіперактивність тощо.

З листопада 2015 року Центр здійснює ефективну співпрацю з Данською радою у справах біженців в Україні (DRC). Зокрема 24 листопада 2015 року спільними зусиллями було організовано і проведено перший круглий стіл з питань розробки і впровадження програм психосоціальної підтримки дітей і батьків в умовах збройного конфлікту на сході України. До участі в роботі круглого столу були запрошені ключові НГО які протягом 2014–2016 років забезпечили підтримку і впровадження вказаних програм. В результаті роботи були відпрацьовані рекомендації щодо координації діяльності державних установ, міжнародних організацій та НПО в розробці та реалізації програм психосоціальної допомоги населенню, що постраждало в наслідок конфлікту. За поданням Данської ради у справах біженців в Україні наш Центр було включено до складу учасників кластеру МН PSS (психічного здоров'я і психосоціальної підтримки) при United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (ОСНА).

У 2016 році програма психосоціальної підтримки для дітей і підлітків "Знаю. Можу. Роблю", розроблена науковим співробітником нашого Центру, отримала схвалення Міністерства освіти і науки України і рекомендована до впровадження в закладах освіти.

Із січня 2015 року розпочато проведення щомісячних одноденних нарад з метою надання методичної допомоги та супервізії для практичних психологів і соціальних педагогів Дніпропетровської, Запорізької, Харківської областей з питань надання психологічної та соціально-педагогічної допомоги дітям, а також розповсюдження інформаційних матеріалів серед педагогічних працівників, дітей та батьків.

Громадська організація «Інститут миру і порозуміння» спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи реалізують проект «Вирішення конфліктів та впровадження відновних практик серед дітей та молоді, уражених конфліктом» в навчальних закладах Донецької області. Майже 2,5 тис. школярів пройшли навчання у програмах за методом «рівний рівному», а

близько 4000 дітей безпосередньо взяли участь у відновних практиках з метою вирішення конфліктних ситуацій. Також проектом передбачено створення шкільних центрів порозуміння у 20 пілотних загальноосвітніх навчальних закладах Маріуполя.

На думку Міністерства освіти і науки України (лист МОН від 20.07.2016 р. № 1/19-383 «Про забезпечення навчальних закладів практичними психологами і соціальними педагогами та організацію у 2016-2017 н. р. належного психологічного супроводу учасників навчально-виховного процесу») найбільш важливими напрямками роботи працівників психологічної служби є: максимальне забезпечення навчальних закладів усіх типів практичними психологами та соціальними педагогами; покращання методичного забезпечення діяльності працівників служби у тому числі і в навчальних закладах новостворених територіальних громад; організація надання допомоги постраждалим внутрішньо переміщеним учням і їх сім'ям в адаптації до нових умов проживання і навчання, дітям і сім'ям учасників АТО; забезпечення захисту прав і свобод дітей, створення належних соціально-психологічних умов освітнього середовища та захисту честі і гідності учнів, вихованців, студентів; налагодження ефективної міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії із спеціалістами відповідних служб (службою у справах дітей, центрами зайнятості населення, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо) у забезпеченні повноцінного психологічного і соціального розвитку дітей та молоді. Ці завдання Міністерства ми розглядаємо в якості пріоритетних.

Робота над цими рекомендаціями вийшла непростою і здійснювалась у декілька етапів. На першому співробітники Центру здійснили моніторинг запитів від працівників психологічної служби – соціальних педагогів. Основним питанням, яке необхідно було з'ясувати, було визначення найбільш гострих проблем, з якими звертаються до них учасники навчального процесу – батьки, опікуни, вчителі і самі діти. Також необхідно було визначити і категоризувати, що складало окрему дослідницьку

проблему, запити самих соціальних педагогів. Тут визначались потреби фахівців у методичній підтримці і методичному забезпеченні роботи із захисту прав різних категорій дітей, учнів вихованців. Складність полягала у тому, що необхідно було враховувати не тільки категорії власне проблем, але й типи навчальних закладів.

На другому етапі проводилися консультації з профільними спеціалістами – юристами, працівниками соціальної сфери, фахівцями Міністерства освіти і науки, Міністерства соціальної політики, Міністерства молоді і спорту, представниками громадських організацій та ін.. Було здійснено ґрунтовний аналіз законодавства України, міжнародного законодавства, розпорядчих документів різних відомств. Нажаль, повної інформації по деяких специфічних питаннях в силу різних причин знайти не вдалося. Сподіваємося, що ці прогалини у свій час будуть заповнені.

Третій етап науково-методичної роботи полягав у забезпеченні стислого, функціонально обґрунтованого викладу тексту методичних рекомендацій, які могли б використовувати соціальні педагоги навчальних закладів у своїй повсякденній роботі. Сподіваємося, що нам це вдалося.

У цій роботі подано посилання на першоджерела – книжки, нормативні документи, інтернет-ресурси, які може використати соціальний педагог, методисти, керівники психологічної служби для поглиблення своїх знань у царині захисту прав дітей.

*Директор Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи
НАПН України, доктор психол. наук, В.Г. Панок*

Луценко Юрій Анатолійович,
науковий співробітник УНМЦ
практичної психології і соціальної роботи

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

«Україна має забезпечити виконання положень конвенції ООН про права дитини та рекомендацій Комітету ООН з прав дитини, викладених у Заключних спостереженнях за результатами заслуховування звіту України про виконання Конвенції у 2011 році в повному обсязі»

Уповноважений Президента з прав дитини М.Кулеба

До основних міжнародних документів, які Україною ратифіковані (або до яких Україна приєдналася), відносяться:

- Конвенція ООН про права дитини;
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії;
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах;
- Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182;
- Конвенція про кіберзлочинність;
- Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей;
- Європейська конвенція про здійснення прав дітей;
- Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей;
- Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про

утримання;

- Конвенція про контакт з дітьми;
- Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми;
- Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом;
- Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута);
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Загальні принципи дотримання прав людини викладені у змісті **Загальної декларації прав людини**, прийнятої і проголошеної резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. Захищаючи права дітей, соціальні педагоги можуть апелювати до змісту статті 3 *«Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність»*, статті 5 *«Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання»*, п.2.статті 25 *«Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом»* та статті 26 *«1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безплатною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного. 2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод... 3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей»*.

В 1991 році Україна ратифікувала **Конвенцію ООН про права дитини**, взявши тим самим на себе зобов'язання про її виконання. З того часу політика держави у царині охорони дитинства, дотримання прав дітей

вибудовується з урахуванням змісту статей вказаної Конвенції та інших міжнародних документів. Держави-учасниці повинні забезпечувати систематичний моніторинг дотримання прав дітей та вживати невідкладних заходів у якості реакції на факти їх порушення. У 2011 році Україна звітувала перед Комітетом ООН з прав дитини в Женеві щодо виконання основних положень Конвенції ООН Про права дитини. Цьому передував моніторинг дотримання прав дитини, який здійснювався як зі сторони держави, так і зі сторони неурядових організацій. Коаліцією неурядових організацій «Права дитини в Україні» було організовано та здійснено вивчення питання дотримання прав дітей в Україні, які в узагальненому вигляді були представлені до вказаного Комітету у вигляді документа **«Альтернативний звіт про реалізацію Україною положень Конвенції ООН про права дитини за період 2002 – 2008 роки»**. Зі змістом вказаного документу можна ознайомитись за посиланнями: [http://www.childrights.in.ua/Alternativnii_zvt](http://www.childrights.in.ua/Alternativnii_zvt_pro_realzacju_Ukranoju_polozen_Konvenc_OON_pro_prava_ljudini)

[_pro_realzacju_Ukranoju_polozen_Konvenc_OON_pro_prava_ljudini](http://www.childrights.in.ua/Alternativnii_zvt_pro_realzacju_Ukranoju_polozen_Konvenc_OON_pro_prava_ljudini)

Хоча інформація державного та альтернативного звіту різниться за багатьма аспектами і показниками, спільним для вказаних документів є загальний висновок – права дитини в Україні не дотримуються в повній мірі або порушуються у багатьох сферах дитинства. Комітетом ООН було надіслано **Заключні спостереження щодо стану з дотримання прав дитини** та вибудовування державної та громадської політики задля покращення ситуації, що склалася з дотриманням прав дітей. Положення вказаних Заключних спостережень мали стати орієнтиром для забезпечення прав і свобод дітей в Україні на наступний період.

«Комітет закликає Державу-учасницю вжити усіх необхідних заходів для забезпечення виконання тих рекомендацій із Заключних спостережень до другої періодичної доповіді відповідно до Конвенції про права дитини та до першої доповіді відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, які не були реалізовані, або реалізовані недостатньо, у тому

числі – рекомендації стосовно розподілу ресурсів, збору даних, гармонізації національного законодавства з положеннями Конвенції та її Факультативних протоколів, катувань та жорстокого поводження, адміністрування ювенальної юстиції, дітей, позбавлених сімейного середовища, сексуальної експлуатації та насильства, дітей з національних меншин, а також забезпечити адекватне подальше виконання рекомендацій, що містяться у цих Заключних спостереженнях».

(З повним змістом Заключних спостережень Комітету ООН з прав дитини можна ознайомитись за посиланням: http://www.unicef.org/ukraine/UN_CRC_ConcludingObservations_Ukr.pdf)

Серед численних зауважень Комітет висловлює занепокоєння з приводу низької поінформованості громади та педагогів щодо основних положень Конвенції ООН про права дитини, що, в свою чергу, негативно впливає на загальний стан дотримання прав дітей як у навчальних закладах, так і поза їх межами.

З 2013-2014 року перед Україною постали нові виклики щодо дотримання прав дітей та імплементації міжнародного законодавства у національні норми. Вивчаючи стан дотримання прав дитини в Україні Коаліція відмічає, що протягом 2013-2015 років: «... помічено брак системних досліджень ситуації з дотриманням прав дитини на державному та громадському рівнях, а також відсутність державної стратегії роботи з дітьми та істотних зусиль щодо втілення рекомендацій Комітету ООН з прав дитини. Частково це пояснюється загальною політичною ситуацією в країні, однак саме ці виклики мають змусити державу активізувати дії щодо захисту фундаментальних прав дитини та її інтересів. Водночас, ґрунтовні дослідження стосувалися переважно дотримання прав дитини в різноманітних закладах позбавлення волі, що можна пояснити розвитком Національного превентивного механізму проти катувань та його зорієнтованістю, зокрема, на дітей, а також усвідомленням державними структурами необхідності реформувати систему роботи з дітьми, що мають

конфлікт із законом».

(http://www.childrights.in.ua/Xhorchna_dopovd_pro_dotrimnja_prav_ditini_v_Ukran)

Дотримання прав дітей з інвалідністю, дітей жертв насильства, дітей, котрі втягнуті у військові дії, дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах – ось неповний список категорій учнів, котрі потребують особливого правового захисту в сучасних умовах розвитку українського суспільства.

Конвенція ООН про права дитини доповнюється факультативними протоколами стосовно окремих категорій дітей. Зокрема, мова йде про **Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах** (ратифікований 23.06.2004 року). Зміст вказаного Факультативного протоколу став надзвичайно актуальним для України у зв'язку з проведенням АТО у східній частині держави. Відповідно до статті 4 Факультативного протоколу, вербування або використання у військових діях осіб, які не досягли 18-річного віку, категорично забороняється.

Ця норма імплементована в національне законодавство України. Зокрема, Законом України “Про охорону дитинства” передбачено, що участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, залучення або втягування дітей до збройних формувань, пропаганда війни забороняються. Водночас реальних механізмів притягнення осіб, які втягують малолітніх до незаконних військових формувань, наразі немає. Мова йде не лише про втягування дітей у військові дії, а й про вивезення дітей до сусідньої держави, їх усиновлення тощо. В умовах війни сторонами порушується виконання статті 3 Загальної декларації прав людини та відповідно статті 6 Конвенції про права дитини, щодо права на життя. За словами спікера ВР України Андрія Парубія, станом на 1 червня 2016 року, за час військової агресії на сході країни загинуло 68 та поранено 186 дітей. Водночас, колишній Омбудсман з прав дини Юрій Павленко стверджує, що за два роки загинуло 199 і було поранено близько 500 дітей. Це свідчить про порушення

права дитини на життя.

В умовах політичної, економічної кризи та військових дій діти нерідко використовуються в проституції, порнографії або стають предметом торгівлі. Права вказаної категорії дітей закріплені в змісті **Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі людьми, дитячої проституції і дитячої порнографії**, ратифікованого Україною в 2003 році. З огляду на поширення асоціальних дії в межах навчального закладу, соціальному педагогу важливо розібратися в основних дефініціях, які викладені в статті 2 даного Факультативного протоколу, для встановлення відповідності певним фактам. Зокрема у змісті вказаної статті визначено, що:

a) торгівля дітьми означає будь-який акт або угоду, внаслідок яких дитина передається будь-якою особою або будь-якою групою осіб іншій особі або групі осіб за винагороду або інше відшкодування;

b) дитяча проституція означає використання дитини у діяльності сексуального характеру за винагороду або будь-яку іншу форму відшкодування;

c) дитяча порнографія означає будь-яке зображення будь-якими засобами дитини, яка здійснює реальні або змодельовані відверто сексуальні дії, або будь-яке зображення статевих органів дитини, головним чином в сексуальних цілях.

Права дітей-жертв злочинів, вказаних у Факультативному протоколі викладені у змісті статті 8. Головний акцент у дотриманні прав дитини полягає у найкращому забезпеченні її інтересів.

Європейський вектор розвитку України передбачає зміну соціальної практики щодо забезпечення прав окремих категорій населення в тому числі і дітей. Мова йде зокрема про забезпечення прав дітей з інвалідністю. Хоча інклюзивна освіта в системі освіти запроваджується близько 10 років, системності й однорідності вказаний процес так і не набув. У низці міжнародних документів декларуються права людей з інвалідністю, які

мають реплікуватися у норми національного законодавства. Зокрема, зразком такої практики стала ратифікація Україною **Конвенції про права осіб з інвалідністю** (набрання чинності з 06.03. 2010 року) і відповідна підготовка низки національних і відомчих законодавчих актів.

Головною міжнародною агенцією з дотримання прав дітей є Комітет з прав дитини. Його функції, повноваження, правила і процедури звернення описані в змісті Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень. Зміст даного документу важливий у випадку підготовки і подання звернень до вказаного Комітету.

Одним з важливих рекомендацій Комітету ООН з прав дитини є долучення дітей у якості основних респондентів під час вивчення питань щодо дотримання їх прав в Україні. При плануванні та організації моніторингових досліджень в рамках навчального закладу соціальний педагог повинен врахувати таку рекомендацію.

Посилання на використані джерела:

1. Загальна декларація прав людини
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція про права дитини
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
3. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_b09
4. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_160/paran2#n2
5. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах
http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_795
6. Основні міжнародні і національні документи щодо захисту прав дитини розміщені на сайті Уповноваженого ВР України
<http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/child/legislation/international-law/>

Луценко Юрій Анатолійович,
науковий співробітник УНМЦ
практичної психології і соціальної роботи

ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Захист прав дитини це питання, яке перебуває у постійному фокусі діяльності працівників психологічної служби – практичного психолога і соціального педагога. Якщо психологи забезпечують дотримання прав дитини в частині захисту від психологічного насильства, соціальні педагоги – всі права, які пов'язані з соціальною сферою життєдіяльності дитини. Крім цього, останні представляють інтереси дитини в органах і службах у справах дітей, судах, що вимагає посиленої орієнтації в частині міжнародного, а особливо національного законодавства.

Соціальні педагоги навчальних закладів саме ті фахівці, котрі представляють інтереси дитини у разі загрозливих для неї умов перебування в сім'ї, ініціюють рішення про вилучення дитини з таких умов проживання, відстоюють інтереси дитини в суді, під час розлучень. За останні 10 років в українське законодавство було імплементовано низку міжнародних нормативно-правових актів. На сьогодні більшість фахівців залишаються необізнаними у сфері застосування норм міжнародного і національного законодавства у питаннях захисту прав дитини. Військові дії на сході України та велика кількість внутрішньо переміщених дітей поставили нові виклики перед соціальними педагогами як спеціалістами психологічної служби системи освіти. Ситуація ускладнюється і тим, що окремі питання захисту прав ВПО не врегульовані на рівні держави, а тому на місцях їх вирішення більше залежить від індивідуального фактору.

Як вказують результати проведених фокус-груп, більшість соціальних педагогів стикаються з питаннями встановлення статусу дитини чи сім'ї, вилучення дитини з сім'ї, позбавлення батьків батьківських обов'язків, оформлення документів щодо отримання пільг, безкоштовного харчування,

оздоровлення та інших. Кожне з окреслених питань потребує знань нормативної бази. Питання захисту прав дітей ускладнюється постійними реформами, частими змінами законодавства, реструктуризацією органів і служб, змінами функцій і пріоритетів. З 2015 року розпочато процес децентралізації влади, що передбачає пілотування і впровадження регіональних моделей діяльності органів і служб у справах дітей. Перевага таких моделей полягає у врахуванні локального досвіду в організації психологічного і соціального супроводу дитини, зменшенні бюрократичних процесів, скорочення шляху від клієнта до надавача послуг. Звичайно, ускладнення неминучі. Перш за все, за словами Уповноваженого Президента України з прав дитини Миколи Кулеби, це відсутність багатьох сервісів в районах і селах. Вказане ставить додаткові вимоги до соціальних педагогів до основних функцій котрих додається ще кілька – перенаправлення і робота за принципом «єдиного вікна». Виконання останньої функції не можливе без досконалого знання нормативно-правової бази.

Основним документом після Конституції України, котрий визначає основні права дитини є **Закон України «Про охорону дитинства»** від 26.04.2001 № 2402-III із змінами і доповненнями. В 2016 році Закон було доповнено важливими положеннями, перш за все в частині забезпечення прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Прикладом імплементації міжнародних норм у національне законодавство є внесення пункту про «дії в кращих інтересах дитини», що є важливим аргументом при вирішенні суперечок батьків відносно перебування дитини, питань вилучення дитини з сім'ї, пошуку оптимальних шляхів розвитку дитини. Важливими доповненнями є частини Закону щодо дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (ст. 23 прим 1), заборону участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, Захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів (ст. 30, 30-1 відповідно). Як вказано на сайті

Уповноваженого ВР України В.Лутковської, права дитини виділені окремими статтями Сімейного, Цивільного, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, а також регулюються такими законами, як «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» тощо.

Відповідно до змін закону України «Про охорону дитинства» внесено низку уточнень в інші закони та підзаконні акти. Зокрема, в частину 3 статті 5 **Закону України «Про соціальні послуги»** від 19 червня 2003 року N 966-IV, внесено доповнення щодо послуг, які надаються дитині за місцем проживання, що важливо в теперішній час у частині децентралізації влади і покращенні системи послуг за місцем проживання.

Діяльність соціального педагога не можлива без налагодженої міжвідомчої і міжсекторальної взаємодії. Для підвищення ефективності соціальної роботи спеціаліст повинен забезпечити вплив/корекцію соціальної системи в цілому: сім'ї, мікросоціального оточення, кола друзів, колективу тощо. Таку функцію самотужки забезпечити не можливо, тому діяльність соціального педагога пов'язана з діяльністю фахівців органів і служб у справах дітей.

Функції, завдання і послуги служб, покликаних забезпечувати права і свободи дітей визначені **Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»** від 24 січня 1995 року N 20/95-ВР зі змінами та доповненнями. Знання вказаного Закону дозволяє вибудовувати міжсекторальну і міжвідомчу взаємодію в конструктивному руслі. На практиці окремі представники органів і служб у справах дітей висувають неправомірні вимоги до соціальних педагогів щодо надання даних про пророблену роботу, первинних документів, звітів. Соціальний педагог начального закладу надає необхідні матеріали виключно представникові прокуратури у випадку, коли обвинуваченою, потерпілою є дитина, або вона підозрюється у скоєнні правопорушення/злочину. В інших випадках соціальний педагог готує витяг про результати обстеження ЖПУ, надає

виписку про результати роботи з дитиною, узагальнену характеристику. Первинні документи при цьому нікому не передаються.

З метою підвищення ефективності міжвідомчої і міжсекторальної взаємодії соціальних педагогів зі спеціалістами органів і служб у справах дітей Міністерством освіти і науки України спільно з Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи було розроблено «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей» (лист Міністерства від 28.10.14 №1/9-557).

Найчастішим питанням, яке об'єднує фахівців органів і служб у справах дітей з соціальним педагогом, є вилучення дитини з сім'ї у випадках прояву всіх форм насильства. У таких випадках діяльність регулюється положеннями **Закону України «Про попередження насильства в сім'ї»**. Зокрема, у змісті ст. 1 «Визначення термінів» даються визначення видів насильства. Найчастіше предметом розгляду стають факти фізичного насильства над дитиною, які простіше виявити (синці, подряпини, рани та ін). Ознаки сексуального чи психологічного насильства виявити складніше. Для цього соціальний педагог має стати довіреною особою для дитини, дотримуючись при цьому етичних норм професійної діяльності. Підстави для вжиття заходів з попередження насильства описані в статті 4 вказаного закону. Визнання європейських стандартів в частині захисту прав дитини сприяє відходу від практики замовчування виявлених фактів насильства, які раніше впливали на зниження рейтингу навчального закладу. Така практика не відповідає європейським стандартам реагування на факти насильства в сім'ї чи школі. В навчальному закладі найчастіше трапляються випадки психологічного (булінг, ігнорування, нехтування, стигматизація, таврування тощо) та економічного (вимагання речей, грошей) виду. З огляду на профілактику вказаних видів навчання до навчального закладу слід запросити представника поліції з лекторієм про правові наслідки скоєння насильства. У випадках прямої загрози життю і здоров'ю дитини

приймаються невідкладні заходи щодо вилучення дитини, розділення з кривдником, створення безпечних умов перебування.

Одним з останніх важливих документів для застосування у практичній діяльності соціального педагога є **спільний наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України і Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»** від 19.08.2014 № 564/836/945/577 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 вересня 2014 р. за № 1105/25882). Зокрема у його змісті розкриваються повноваження кожного органу у випадку виявлення фактів насильства. Повноваження закладів освіти визначені у п.4 III-го розділу вказаного наказу. Фактично робота з жертвами насильства передбачає прості і невідкладні заходи: 1) припинення факту насильства; 2) психологічна робота з усіма учасниками ситуації, але в першу чергу з жертвою щодо відновлення; 3) профілактика вчинення насильства в майбутньому. З практики роботи психологів відомі факти, коли керівники навчальних закладів примовчують факти насильства, оскільки це впливає на показник рейтингу навчального закладу. Така позиція йде всупереч ст. 3 Конвенції ООН про права дитини, яка проголошує дії у кращих інтересах дитини, а тому практичний психолог, соціальний педагог мають чітко відстоювати професійну позицію щодо роботи з фактами насильства.

Питання захисту прав дитини відображено у низці загальнодержавних програм. Зокрема **Законом України «Про Загальнодержавну програму "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" на період до 2016 року від 05.03.2009 № 1065-VI** визначено основні пріоритети у царині охорони дитинства в медичній, соціальній сферах, освіті, культурі та ін. Як вказують у періодичних звітах правозахисники, виконання вказаної програми носило більше декларативно-формальне виконання, оскільки кошти на заплановані заходи не виділялися.

Дітям, котрі перебувають у складних життєвих обставинах, завжди необхідна особлива увага соціальних педагогів. Дії спеціалістів психологічної служби системи освіти щодо супроводу таких дітей плануються з урахуванням норм низки нормативних документів. До останніх належить **постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)»** від 21 листопада 2013 р. №896. Для соціальних педагогів важливим є зміст статті 4 вказаної постанови, у змісті якої визначаються категорії сімей, осіб, котрі перебувають в СЖО: «До сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, належать сім'ї (особи), які не можуть самостійно подолати або мінімізувати негативний вплив, зокрема, таких обставин:

- 1) жорстоке поводження з дитиною в сім'ї;
- 2) відсутність постійного місця роботи у працездатних членів сім'ї (особи);
- 3) відсутність житла, призначеного та придатного для проживання;
- 4) відбування покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, взяття під варту одного з членів сім'ї (особи), насильство в сім'ї (у тому числі щодо дитини);
- 5) тривала хвороба, встановлена інвалідність (у тому числі дітей), вроджені вади фізичного та психічного розвитку, малозабезпеченість, безробіття одного з членів сім'ї (особи), що негативно впливає на виконання батьківських обов'язків, призводить до неналежного утримання дитини та догляду за нею;
- 6) спосіб життя, внаслідок якого один із членів сім'ї (особа) частково або повністю не має здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте життя та брати участь у суспільному житті;
- 7) ухиляння батьків від виконання обов'язків з виховання дитини;
- 8) відібрання у батьків дитини без позбавлення батьківських прав;

9) стихійне лихо;

10) дискримінація осіб та/або груп осіб.

Статтею 5 визначені потенційні отримувачі соціальних послуг – це сім'ї:

1) членами яких є:

одинокa матір (батько);

діти, розлучені із сім'єю, які не є громадянами України і заявили про намір звернутися до компетентних органів із заявою про визнання біженцем;

інваліди та діти-інваліди;

особи, у тому числі діти, які постраждали від насильства, жорстокого поводження та торгівлі людьми;

батьки, у яких діти відібрані без позбавлення батьківських прав;

батьки, які подали заяву про розлучення або перебувають у процесі розлучення;

батьки - трудові мігранти;

засуджені до покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, або особи, що повернулися з місць позбавлення волі або перебувають у місцях попереднього ув'язнення;

2) опікунів (піклувальників) дітей, розлучених із сім'єю;

3) у яких діти перебувають в інтернатних закладах або оформляються до них;

4) що виявили намір відмовитися від новонародженої дитини.

Постанови Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24 вересня 2008 р. № 866 і **«Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866»** від 22 жовтня 2014 р. № 624 опосередковано відносяться до діяльності спеціалістів психологічної служби системи освіти, однак є важливими для розуміння цілісного алгоритму роботи з дитиною (сім'єю), розподілу повноважень і підпорядкування.

Питання захисту прав, нарахування пільг дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування, особам з їх числа нормативно закріплені **Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»** (зі змінами та доповненнями) від 13.01.2005 N 2342-IV та **постановою Кабінету Міністрів України «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»** від 5 квітня 1994 р. N 226.

Гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених дітей декларовані у змісті **Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»** (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 1, ст. 1; із змінами і доповненнями). У ньому зокрема визначено порядок взяття вказаних осіб на облік, питання реєстрації проживання та інші важливі питання. Зокрема в ст. 7 визначено гарантії щодо забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіти.

Інші нормативно-правові документи якими забезпечуються права внутрішньо переміщених осіб відображені на сайті <http://donbasssos.org>

Права дітей інвалідів, як і вищезгаданих категорій дітей, потребує підвищеного рівня знань законодавства для належного обстоювання їх прав.

Важливою віхою у лобіюванні прав дітей з інвалідністю стало прийняття постанови КМУ **«Про затвердження Державної цільової програми “Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів” на період до 2020 року»** від 01 серпня 2012 року № 706. Серед завдань і заходів які стосуються освіти на реалізацію програми визначені: *передбачення у навчальних програмах загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів і закладів післядипломної освіти навчальних курсів “Інваліди: етичне спілкування, супровід, допомога”,*

тематичних занять із вивчення положень Конвенції про права інвалідів і розроблення навчально-методичних посібників до них з метою підвищення рівня поінформованості населення про особливі потреби інвалідів, формування поваги до їх прав, особистості та гідності, Розроблення і поширення методичних посібників з питань виховання та розвитку дітей з ураженням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовою відсталістю та психічними розладами, які мають особливі освітні потреби, для педагогів і батьків таких дітей та забезпечення розміщення електронних версій зазначених посібників на власних веб-сайтах, розроблення та затвердження навчальних програм для дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю, забезпечення дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів матеріально-технічною базою, адаптованою для навчання осіб з різними формами інвалідності, у тому числі: підручниками (видання підручників для загальноосвітніх навчальних закладів (шкіл-інтернатів) для дітей з ураженнями органів зору (підручники для 1—11 класів), органів слуху (підручники для (1—9 класів), дітей з розумовою відсталістю (підручники для 1—4 класів), для інтенсивної педагогічної корекції (підручники для 1—4 класів), комп'ютерними навчальними програмами та програмами загального призначення для дітей з ураженнями органів зору та слуху засобами навчання та обладнання предметних кабінетів (фізики, математики, хімії, біології, географії, історії та правознавства, кабінетів початкових класів, інформатики, трудового навчання) наочно-дидактичними матеріалами та обладнанням для навчання дітей з ураженнями органів зору та слуху, оснащення меблями, пристосованими для навчання дітей з ураженнями опорно-рухового апарату... тощо.

Найчастіше соціальних педагогів цікавлять питання пов'язані з нарахуванням пільг, матеріальної допомоги, встановлення статусу тощо. Відповідно до статті 1 **Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»**, право на державну соціальну

допомогу мають інваліди з дитинства і діти-інваліди віком до 18 років. Соціальний захист інвалідів з боку держави полягає у наданні грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, пристосованого житла, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей інвалідів. Грошова допомога виплачується у відповідності до статті 2 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» державна соціальна допомога призначається на дітей-інвалідів віком до 18 років у розмірі 70 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Вказаним законом встановлюється, що на дітей-інвалідів державна соціальна допомога призначається на строк, зазначений у медичному висновку, який видається у порядку, встановленому Міністерством охорони здоров'я України, але не більш як по місяць досягнення дитиною-інвалідом 18-річного віку. Надбавка на догляд за дитиною-інвалідом устанавлюється в розмірі: на дитину-інваліда віком до 6 років – 50 відсотків прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, на дитину-інваліда віком від 6 до 18 років – 50 відсотків прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років. Але надбавка на догляд за дитиною-інвалідом віком до 18 років призначається одному з батьків, усиновителів, опікуну, піклувальнику, які не працюють і фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом.

Соціальний педагог і практичний психолог – фахівці, котрі у першу чергу долучаються до створення моделі інклюзивного навчання. На сьогодні право дитини-інваліда на навчання забезпечується по різному з огляду на персональне розуміння адміністрацією закладу, психологами, іншими батьками потреб і можливостей такої дитини. 05.06.14 року було прийнято Закон України «**Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання**», у змісті якого конкретно визначено способи включення дитини з особливими потребами в умови

навчального закладу.

Інші важливі законодавчі нормативні акти щодо забезпечення прав дитини інваліда можна знайти на сайті Національної Асамблея інвалідів України за посиланням: <http://naiu.org.ua/zakonodavstvo/> та на сайті ВФ «Крок за кроком» <http://www.ussf.kiev.ua/ielegalframework/>

Доволі часто до соціального педагога навчального закладу звертаються батьки, опікуни з юридичними запитаннями. Компетенцій фахівця не завжди вистачає для надання змістовних відповідей, тому соціальний педагог повинен вільно орієнтуватися в ресурсах, наявних в області, районі, місті, селі. Зокрема, щодо правових питань варто використовувати наявну мережу центрів безоплатної правової допомоги. Вказані центри в Україні діють близько 8 років, їх розташування відображено на карті за посиланням: <https://minjust.gov.ua/ua/news/47372>. На першому етапі кілька таких центрів було створено за підтримки МФ «Відродження», потім запроваджено їх мережу по всій території України з підпорядкуванням Міністерству юстиції України. З огляду на послуги вказаних центрів важливим є викладення Пункту 2 частини першої статті 14 (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 51, ст. 577) у новій редакції: «діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону».

Посилання на використані джерела:

1. Закон України «Про охорону дитинства»
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
2. Закон України «Про соціальні послуги»
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
3. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
4. Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з

дитинства та дітям-інвалідам»

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>

5. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>

6. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року № 2789-III

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>

7. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>

8. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

9. Закон України «Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року»

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>.

10. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

11. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/375-17>»

12. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» від 05.06.2014 № 1324-VII

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1114-19>

13. Закон України «Про безоплатну правову допомогу»

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)»

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF>

15. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF>

17. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми “Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів”»

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>

18. Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України і Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1105-14>

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВИХ ПОНЯТЬ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

1. Надайте визначення основних понять щодо захисту прав дитини

Дитина. Відповідно до Статті 1 Конвенції ООН про права дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року і ратифікованої Постановою ВР України 27 лютого 1991 року *дитиною* є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [2].

Українським законодавством у статті 6 Сімейного кодексу України зазначено, що: *правовий статус дитини* має особа до досягнення нею повноліття; малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років; неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [6].

Визначення термінів: *дитина-сирота; діти, позбавлені батьківського піклування; усиновлення; встановлення опіки та піклування; передача до прийомної сім'ї; передача до дитячого будинку сімейного типу; державне утримання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа* та ін. надано у статті 1 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 (зі змінами та доповненнями).

Основні ж засади створення системи соціальної захищеності інвалідів, а також визначення основних термінів, пов'язаних з даним питанням, надається у Законі України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 06 жовтня 2005 р. (зі змінами і доповненнями).

Дитина-сирота – дитина, в якій померли чи загинули батьки [3].

Діти, позбавлені батьківського піклування, – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в зоні проведення антитерористичної операції, та безпритульні діти [3].

Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування:

- усиновлення;
- встановлення опіки, піклування;
- передача до прийомної сім'ї, дитячих будинків сімейного типу, до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [3].

Усиновлення – прийняття усиновлювачем у свою сім'ю дитини на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду [3].

Встановлення опіки та піклування – влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають, переважно, у сімейних, родинних відносинах з цими дітьми-сиротами або дітьми, позбавленими батьківського піклування, з метою забезпечення їх виховання, освіти, розвитку і захисту їх прав та інтересів [3].

Передача до прийомної сім'ї – добровільне прийняття за плату сім'єю або окремою особою, яка не перебуває у шлюбі, із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від одного до чотирьох дітей на виховання та для спільного проживання [3].

Передача до дитячого будинку сімейного типу – прийняття в окрему сім'ю, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, на виховання та для спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт та/або дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей, включаючи рідних, у такій сім'ї не може перевищувати десяти осіб [3].

Заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, – медичні, навчальні, виховні заклади, інші заклади та установи, в яких проживають діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування [3].

Державне утримання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа – це повне забезпечення відповідно до державних соціальних стандартів матеріальними та грошовими ресурсами дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа для задоволення їх життєво необхідних потреб та створення умов для нормальної життєдіяльності [3].

Державні соціальні стандарти для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа, – це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами мінімальні норми і нормативи забезпечення дітей-сиріт, дітей, які залишилися без батьківського піклування, та осіб з їх числа [3].

Повне державне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа.

Згідно зі статтею 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 (зі змінами та доповненнями [3].

Держава здійснює повне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа.

Допомога та утримання таких дітей не можуть бути нижчими за встановлені мінімальні стандарти, що забезпечують кожній дитині рівень

життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку на рівні, не нижчому за встановлений прожитковий мінімум для таких осіб.

Право на повне державне забезпечення в навчальних закладах мають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, віком до вісімнадцяти років та особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, при продовженні навчання до 23 років або до закінчення відповідних навчальних закладів.

Особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються, крім повного державного забезпечення виплачується стипендія в розмірі, який на 50 відсотків перевищує розмір стипендії у відповідному навчальному закладі, а також виплачується 100 відсотків заробітної плати, яка нарахована в період виробничого навчання та виробничої практики.

Особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються, до завершення навчання виплачується щорічна допомога для придбання навчальної літератури в розмірі трьох місячних стипендій. Виплата зазначеної допомоги здійснюється протягом 30 днів після початку навчального року за рахунок коштів, що передбачаються для навчальних закладів у відповідних бюджетах.

При наданні особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються, академічної відпустки за медичним висновком за ними зберігається на весь період академічної відпустки повне державне забезпечення та виплачується стипендія. Навчальний заклад сприяє організації їх лікування.

Випускники навчальних закладів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечуються за рахунок навчального закладу або відповідної установи у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, одягом і взуттям, а також одноразовою грошовою допомогою в розмірі не менше шести прожиткових мінімумів для

осіб відповідного віку. Нормативи забезпечення одягом і взуттям затверджуються Кабінетом Міністрів України. За бажанням випускників навчальних закладів їм може бути видана грошова компенсація в розмірі, необхідному для придбання одягу і взуття.

Вартість повного державного забезпечення у грошовому еквіваленті для дітей віком від народження до трьох років, від трьох до семи років, від семи до десяти років, від десяти до чотирнадцяти років, від чотирнадцяти до вісімнадцяти років та осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до двадцяти трьох років визначається відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум».

Державні соціальні стандарти, нормативи споживання, нормативи забезпечення є однаковими для всіх дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа, незалежно від форми їх влаштування та утримання, і затверджуються відповідно до законодавства.

Дитина-інвалід – особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист [5].

Відповідно до статті 7 Закону «Про реабілітацію інвалідів в Україні» медико-соціальна експертиза дітей проводиться лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів. Огляд дітей з порушеннями стану здоров'я та дітей-інвалідів проводиться після проведення діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів за наявності даних, що підтверджують стійкий розлад функцій організму у зв'язку з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями, зумовленими захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами [5].

Особам у віці до 18 років лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів встановлюється **категорія «дитина-інвалід»**, а особам у віці до 18 років з виключно високою мірою втрати

здоров'я та з надзвичайною залежністю від постійного стороннього догляду, допомоги або диспансерного нагляду інших осіб і які фактично не здатні до самообслуговування, – *категорія «дитина-інвалід» підгрупи А* [5].

Соціальне сирітство. У науковій літературі немає усталеного визначення щодо цієї категорії дітей. У навчальному посібнику «Соціальна педагогіка» О. Безпалько розглядає соціальне сирітство як явище, обумовлене ухиленням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків стосовно до неповнолітньої дитини і дає наступне визначення терміну «соціальні сироти» – це особлива група дітей, батьки яких внаслідок соціальних, економічних та морально-психологічних причин не виконують батьківських функцій [1].

Посилання на використані джерела:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.

2. Конвенція про права дитини ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Верховна Рада України; Закон від 13.01.2005 № 2342-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

4. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Кабінет Міністрів України; Постанова від 05.04.1994 № 226 [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF>.

5. Про реабілітацію інвалідів в Україні Верховна Рада України; Закон від 06.10.2005 № 2961-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>.

6. Сімейний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

2. Надайте перелік нових нормативних документів, прийнятих

протягом 2014 – 2015рр. щодо захисту прав дітей в Україні.

У березні 2009 Кабінетом Міністрів України прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" на період до 2016 року» [1] який є стратегічним документом у сфері захисту прав дитини. Щорічно, в тому числі і в 2014 і 2015 роках, Кабінет Міністрів України затверджував «План заходів з виконання Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року», в якому визначались пріоритетні напрями на поточний рік [2, 3].

Крім того, у даному контексті варто звернути увагу на наступні нормативні документи МОН України:

– Лист від 28.10.14 № 1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»;

– Наказ від 29.09.2014 № 1/9-498 «Щодо впровадження порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»;

– Наказ від 08.04.2016 № 405 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки щодо протидії торгівлі людьми на період до 2020 року».

Посилання на використані джерела:

1. Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року Верховна Рада України; Закон, Програма від 05.03.2009 № 1065-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>.

2. Про затвердження плану заходів з виконання у 2014 році Загальнодержавної програми “Національний план дій на період до 2016 року Кабінет Міністрів України; Розпорядження, План, Заходи від 19.11.2014 №

1140-р [Електронний ресурс– Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1140-2014-%D1%80>].

3. Про затвердження плану заходів з виконання у 2015 році Загальнодержавної програми “Національний план дій на період до 2016 року Кабінет Міністрів України; Розпорядження, План, Заходи від 26.08.2015 № 881-р [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/881-2015-%D1%80>.

3. Вкажіть якими документами визначені функції соціального педагога в навчальному закладі?

Посади соціальний педагог і соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами входять до переліку посад педагогічних працівників, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2015 р. № 1109 «Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників та порядку їх присвоєння» [1].

Нормативними документами, які можуть слугувати основою для розробки посадових інструкцій, що містять конкретний перелік посадових обов’язків працівників з урахуванням особливостей організації праці та управління, їх прав, відповідальності та компетентності є кваліфікаційні характеристики педагогічних працівників навчальних закладів.

Наказом від 28.12.2006р. №864 «Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи Міністерства освіти і науки України» затверджено кваліфікаційні характеристики соціального педагога, соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами, практичного психолога навчального закладу системи Міністерства освіти і науки України, які надаються у додатках до даного Наказу [3].

Слід звернути увагу на те, що втратив чинність Наказ МОН України від 1.06.2013 № 665 «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» (Наказ МОН України № 1183 від 17.10.2014 «Про визнання таким,

що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2013 року № 665») [2].

Посилання на використані джерела:

1. Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників та порядку їх присвоєння. Кабінет Міністрів України; Постанова від 23.12.2015 № 1109 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248739889>.

2. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2013 року № 665. Міністерство освіти і науки України; Наказ від 17.10.2014 № 1183 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2995->.

3. Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи Міністерства освіти і науки України. Міністерство освіти і науки України; Наказ від 28.12.2006р. №864 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uazakon.com/document/fpart04/idx04223.htm>

4. Цивільний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

4. Якими документами регламентовано захист житлових і майнових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування?

Захист майнових, житлових та інших прав та інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування є однією з основних засад державної політики щодо соціального захисту таких дітей.

Відповідно до статті 32 Закону «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» за дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, а також особами з їх числа зберігається право на житло, в якому вони проживали з батьками, рідними до встановлення опіки, піклування, влаштування в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу,

заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування за місцем знаходження житла дітей несуть відповідальність за збереження зазначеного у частині першій цієї статті житла і повернення його дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, а також особам з їх числа після завершення терміну перебування у сім'ї опікуна чи піклувальника, прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу, закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Жилі приміщення, в яких проживали діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, до влаштування їх у сім'ї громадян України, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також щодо яких є рішення суду, не можуть бути відчужені без отримання згоди на таке від органів опіки та піклування, яка може надаватися лише в разі гарантування збереження права на житло таких дітей. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, мають право проживати в дитячих будинках сімейного типу до повернення їм зазначеного житла або надання житла місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

До працевлаштування випускників закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на обліку в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, квартирна плата та плата за комунальні послуги здійснюються місцевими державними адміністраціями за місцезнаходженням житла.

Посилання на використані джерела:

1. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Верховна Рада України; Закон від 13.01.2005 № 2342-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

5. Вкажіть порядок постановки дітей визначених категорій на квартирні обліки.

Забезпечення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа житлом здійснюється відповідно до Закону «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

У статті 33 Закону зазначено, що діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які досягли 16 років, у разі відсутності в таких дітей житла мають право зараховуватися на квартирний облік та соціальний квартирний облік за місцем їх походження або проживання до встановлення опіки, піклування, влаштування в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за заявою опікуна чи піклувальника, прийомних батьків, батьків-вихователів, адміністрації закладу, де проживає дитина, або органу опіки та піклування. Після досягнення 18 років такі діти протягом місяця забезпечуються соціальним житлом до надання їм благоустроєного житлового приміщення для постійного проживання.

Перебування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які досягли 16 років, на соціальному квартирному обліку не є підставою для відмови їм у взятті на квартирний облік або зняття з квартирного обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, чи обліку осіб, які мають право на отримання житла (пільгових кредитів на будівництво і придбання житла) за державними житловими програмами для окремих категорій громадян, визначених законодавством.

Після завершення перебування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідних закладах для таких дітей, дитячому будинку сімейного типу, прийомній сім'ї або завершення терміну піклування над такими дітьми та в разі відсутності в таких дітей права на житло обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, органи

місцевого самоврядування забезпечують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа протягом місяця у позачерговому порядку впорядкованим соціальним житлом.

Порядок забезпечення соціальним житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа затверджується Кабінетом Міністрів України.

Соціальне житло, що надається дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, особам з їх числа для проживання, має відповідати санітарним і технічним вимогам.

Посилання на використані джерела:

1. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Верховна Рада України; Закон від 13.01.2005 № 2342-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСІВ ОКРЕМИХ УЧАСНИКІВ НВП

1. Чітко визначте процедуру встановлення статусу окремих категорій дітей.

Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (2342-15, редакція від 21.02.2016), визначає правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа, і є складовою частиною законодавства про охорону дитинства.

Процедура встановлення статусу дитини відображена у Постанові Кабінету Міністрів України «Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24.09.2008 р. №866 (редакція від 21.08.2015).

Статус дитини встановлюється у декілька етапів. Перший - виявлення дітей, які залишились без батьківського піклування. Другим етапом встановлення статусу є ведення обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. III етап – набуття дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування

Щодо встановлення статусу дитини-інваліда, то відповідно до Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (06.10.2005 № 2961-IV, редакція від 09.12.2015) статті 1 дитина-інвалід – це особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав

нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Особам у віці до 18 років лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів встановлюється статус «дитина-інвалід». Звернутись потрібно до поліклініки за місцем проживання. Встановлення інвалідності і ступеня втрати здоров'я супроводжується складанням індивідуальної програми реабілітації інваліда, дитини-інваліда, що визначає реабілітаційні заходи і терміни їх реалізації (Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» стаття 7).

2. Вкажіть на порядок визначення статусу дитини коли: неповна сім'я, розлучені батьки, мати одначка.

Щодо неповної сім'ї, то законодавчого визначення цього поняття немає. На практиці під неповною сім'єю розуміють сім'ї, де є тільки мати або батько дитини (дітей), якщо інший наприклад загинув, або батько чи мати не проживає з дитиною, тому що розлучились.

Розлученими батьки вважаються, якщо є свідоцтво про розірвання шлюбу. Згідно зі ст. 105 Сімейного Кодексу України шлюб припиняється в таких випадках:

1. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя відповідно до статті 106 або одного з них відповідно до статті 107 цього Кодексу.

2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя на підставі рішення суду, відповідно до статті 109 цього Кодексу.

3. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя на підставі рішення суду, відповідно до статті 110 цього Кодексу.

У випадку, коли офіційно визнано, що одинока мати, то статус надається матері, а не дитині.

3. Яке визначення має категорія «одинокa матір»?

Поняття «одинокі матері» визначено у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06.11.92 р. № 9. Згідно з п. 9 цієї постанови одинокою матір'ю слід вважати жінку, яка не перебуває у шлюбі та у свідоцтві про народження дитини якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено у встановленому порядку за вказівкою матері; вдову; іншу жінку, яка виховує й утримує дитину сама. За цим визначенням для визнання «іншої жінки» одинокою необхідно дві ознаки: вона і виховує дитину, і сама її утримує. Після введення в дію Закону України «Про відпустки» (504/96-ВР) ст.10 визначає одинокую матір (батька) як таку, яка виховує дитину без батька (матері).

4. Яке визначення має категорія «кризова сім'я»?

Термін «кризова сім'я» запозичений із психології. Кризова сім'я – це сім'я, яка перебуває у складних життєвих обставинах яка втратила свої виховні можливості через виникнення складних життєвих обставин, що порушують нормальну життєдіяльність одного або кількох членів сім'ї, наслідки яких вони не можуть подолати самостійно. Такі сім'ї умовно поділяються на 2 групи:

1) сім'ї, в яких виникли психологічні проблеми. Наприклад, при розлученні батьків або повторному шлюбі одного з батьків, з приводу труднощів перехідного віку дитини, при конфліктній емоційно-напруженій атмосфері у сім'ї, насильства з боку одного з членів родини, бездоглядності дитини або якщо це стосується дітей, які є під опікою;

2) сім'ї, у яких виникли проблеми через матеріальні труднощі, а саме внаслідок безробіття батьків, відсутність житла, необхідність проведення лікування членів родини, інше. Особливо гостро ця проблема постає для багатодітних сімей, одиноких матерів (батьків), у сім'ях в яких втратили працездатність через хворобу, випускників інтернатів, малозабезпечених

родин.

Термін «складні життєві обставини», визначений Законом України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. № 966-IV (поточна редакція – від 21.02.2016 р.), вміщує широкий перелік життєвих обставин, які порушують нормальну життєдіяльність особи: це обставини спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 896 про «Порядок виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» (стаття 4) визначено такі складні життєві обставини: 1) жорстоке поводження з дитиною в сім'ї; 2) відсутність постійного місця роботи у працездатних членів сім'ї (особи); 3) відсутність житла, призначеного та придатного для проживання; 4) відбування покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, взяття під варту одного з членів сім'ї (особи), насильство в сім'ї (у тому числі щодо дитини); 5) тривала хвороба, встановлена інвалідність (у тому числі дітей), вроджені вади фізичного та психічного розвитку, малозабезпеченість, безробіття одного з членів сім'ї (особи), що негативно впливає на виконання батьківських обов'язків, призводить до неналежного утримання дитини та догляду за нею; 6) спосіб життя, внаслідок якого один із членів сім'ї (особа) частково або повністю не має здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте життя та брати участь у суспільному житті; 7) ухиляння батьків від виконання обов'язків з виховання дитини; 8) відібрання у батьків дитини без позбавлення батьківських прав; 9) стихійне лихо; 10) дискримінація осіб та/або груп осіб.

Вкажіть шляхи вирішення питання щодо встановлення статусу дитини, коли батьки знаходяться у невизначеному місці

У такому разі дітям може надаватись статус дитини, позбавленої батьківського піклування, але тут слід дати деякі уточнення. Такий статус отримують діти, якщо є одна із підстав, вказана в п.24 Постанови Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24.09.2008 №866 (поточна редакція від 21.08.2015 р.):

1) батьки яких позбавлені батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;

2) які відібрані у батьків без позбавлення батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;

3) батьки яких визнані безвісно відсутніми, що підтверджується рішенням суду;

4) батьки яких оголошені судом померлими, що підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим органами реєстрації актів цивільного стану;

5) батьки яких визнані недієздатними, що підтверджується рішенням суду;

6) батьки яких відбувають покарання в місцях позбавлення волі, що підтверджується вироком суду;

7) батьки яких під час здійснення кримінального провадження тримаються під вартою, що підтверджується ухвалою слідчого судді (суду);

8) батьки яких знаходяться у розшуку органами внутрішніх справ, пов'язаному з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, що підтверджується ухвалою суду або довідкою органів внутрішніх справ про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження;

9) у зв'язку з тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, що підтверджується висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків, виданим у порядку, встановленому МОЗ;

10) підкинутим, батьки яких невідомі, покинутим в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яких відмовилися забрати з цих закладів батьки, інші родичі, про що складено акт за формою, затвердженою МОЗ і МВС;

11) батьки яких не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку із перебуванням батьків на тимчасово окупованій території або в районі проведення антитерористичної операції, що підтверджується актом, складеним службою у справах дітей.

Саме якщо перебування батьків не відомо, але відомо, хто саме є батьками дитини, то статус дитини, позбавленої батьківського піклування, може надаватись відповідно до п. 3 – батьки визнані безвісно відсутніми, але про це повинно бути рішення суду або якщо батьки перебувають на окупованій території - п. 11 вказаної Постанови.

Легенька Марина Миколаївна,
директор департаменту правової,
соціальної та гуманітарної допомоги,
адвокат ГО «Ла Страда-Україна»;
Бороздіна Катерина Анатоліївна,
директор департаменту експертизи,
моніторингу та законотворчої
діяльності ГО «Ла Страда-Україна»

ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

1. Які умови навчання дітей, які перебувають під опікою та піклуванням в позашкільних навчальних закладах?

Відповідно до п. 10 постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування», діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, звільняються від сплати за навчання у державних дитячо-юнацьких спортивних школах, дитячих школах естетичного виховання та гуртках, студіях і секціях при дошкільних, позашкільних і культурно-освітніх закладах незалежно від їх відомчої підпорядкованості.

2. Чи мають право батьки, позбавлені батьківських прав, приходити до школи і відвідувати дітей, якщо є призначений опікун дітей?

Правові наслідки позбавлення батьківських прав визначені статтею 166 Сімейного Кодексу України. А саме, особа, позбавлена батьківських прав:

- 1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання;
- 2) перестає бути законним представником дитини;

3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми;

4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником;

5) не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування);

б) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною.

Водночас, особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини.

Питання побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав регулюються статтею 168 Сімейного Кодексу України. А саме:

Мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають право на звернення до суду із заявою про надання їм права на побачення з дитиною.

Суд може дозволити разові, періодичні побачення з дитиною, якщо це не завдасть шкоди її життю, здоров'ю та моральному вихованню, за умови присутності іншої особи.

Також, відповідно до Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866, питання доцільності побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, може бути розглянуто на засіданні Комісії.

3. Якими пільгами користується сім'я, в якій чоловік усиновив дітей дружини від першого шлюбу?

Жодними. Пільги передбачені лише в разі усиновлення дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.

4. Як переконати батьків, які виїжджають за кордон на тривале перебування, про доцільність оформлення тимчасової опіки (піклування) над дитиною?

В Україні відсутнє така форма виховання дитини, як тимчасова опіка (піклування).

Відповідно до статті 243 Сімейного Кодексу України опіка, піклування встановлюється виключно над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.

В той же час, частина 2 статті 151 Сімейного Кодексу України дає право батькам залучати до виховання дитини інших осіб, передавати дитину на виховання фізичним та юридичним особам.

5. Який порядок набуття дитиною статусу «круглої дитини-сироти», у чому полягає різниця між дитиною-сиротою і дитиною круглою сиротою, різниця у виплатах з відповідно до статусу дитини?

В українському законодавстві відсутнє таке поняття як «кругла дитина-сирота».

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» вживаються терміни дитина-сирота або дитини, позбавлена батьківського піклування.

Набуття дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, регулюється Порядком провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866.

Статус дитини-сироти надається дітям, у яких померли або загинули батьки, що підтверджується свідоцтвом про смерть кожного з них.

Статус дитини, позбавленої батьківського піклування, надається дітям:

1) батьки яких позбавлені батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;

2) які відібрані у батьків без позбавлення батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;

3) батьки яких визнані безвісно відсутніми, що підтверджується рішенням суду;

4) батьки яких оголошені судом померлими, що підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим органами реєстрації актів цивільного стану;

5) батьки яких визнані недієздатними, що підтверджується рішенням суду;

6) батьки яких відбувають покарання в місцях позбавлення волі, що підтверджується вироком суду;

7) батьки яких під час здійснення кримінального провадження тримаються під вартою, що підтверджується ухвалою слідчого судді (суду);

8) батьки яких знаходяться у розшуку органами внутрішніх справ, пов'язаному з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, що підтверджується ухвалою суду або довідкою органів внутрішніх справ про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження;

9) у зв'язку з тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, що підтверджується висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків, виданим у порядку, встановленому МОЗ;

10) підкинутим, батьки яких невідомі, покинутим в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яких відмовилися забрати з цих закладів батьки, інші родичі, про що складено акт за формою, затвердженою МОЗ і МВС;

11) батьки яких не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку із перебуванням батьків на тимчасово окупованій території або в районі проведення антитерористичної операції, що підтверджується актом, складеним службою

у справах дітей.

На утримання та виховання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, яка влаштована під опіку, піклування, в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, призначається допомога у розмірі 2-х прожиткових мінімумів для дитини відповідного віку. Така допомога є власністю дитини та призначається особам, визначеним в установленому порядку опікунами чи піклувальниками дітей, прийомними батьками або батьками-вихователями.

6. Чи можна призначити опіку над дитиною близьким родичам в тому випадку, якщо батьки практично не приймають участі в вихованні дитини, але не позбавлені батьківських прав?

Ні, відповідно до статті 243 Сімейного Кодексу України опіка, піклування встановлюється виключно над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Водночас, до моменту набуття дитиною статусу відповідно до п. 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866, можливе тимчасове влаштування дитини у:

- ✓ сім'ю громадян;
- ✓ притулок для дітей служби у справах дітей (далі - притулок);
- ✓ центр соціально-психологічної реабілітації дітей (далі - центр);
- ✓ соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко);
- ✓ медичний, навчальний, виховний заклад, інший заклад або установу, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (крім дитячого будинку та загальноосвітньої школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування).

Дитина, в якій є родичі або інші особи, з якими у неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди,

знайомі) і які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї, може перебувати в їх сім'ї до прийняття рішення про влаштування дитини.

Підставою для тимчасового перебування дитини в сім'ї родичів або інших осіб, з якими у неї склалися близькі стосунки, є заява таких осіб про згоду на її тимчасове проживання, акт обстеження їх житлово-побутових умов та рішення служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини.

7. Які подальші дії соціального педагога у випадку встановлення опіки над дітьми ВПО, а родина вирішила повернутися на окуповану територію?

У зв'язку з тим, що контроль за умовами утримання, навчання, виховання дитини, над якою встановлено опіку, піклування, яка влаштована у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, здійснює служба у справах дітей, соціальний педагог в разі отримання інформації про переїзд або можливий переїзд дитини, позбавленої батьківського піклування, яка отримала такий статус у зв'язку із перебуванням батьків на тимчасово окупованій території або в районі проведення антитерористичної операції, має негайно повідомити про це працівника служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини.

ПИТАННЯ ВИЛУЧЕННЯ ДИТИНИ З СІМ'Ї

1. Яка роль соц. педагога у процедурі вилучення дитини з сім'ї? Яка процедура вилучення дітей із сім'ї? Які повноваження має навчальний заклад щодо вилучення дитини з сім'ї (у випадках, коли батьки не позбавляються батьківських прав) та встановлення статусу дитини (у випадку, коли батьки позбавляються батьківських прав)? Яка процедура вилучення дитини із сім'ї до інтернатних закладів дітей з сімей СЖО?

Відібрання дитини у батьків регулюється пунктом Порядком провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866.

Так, відповідно до п. 8 Порядку, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю дитини, орган опіки та піклування, якому стало відомо про це, приймає рішення про негайне відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють.

Для прийняття рішення про негайне відібрання дитини у батьків служба у справах дітей подає голові районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради відповідне клопотання.

Після надходження клопотання голова чи інша уповноважена особа районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради протягом одного дня розглядає порушене питання та приймає відповідне рішення.

На підставі рішення районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради служба у справах дітей разом з уповноваженим підрозділом органів внутрішніх справ, представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та її тимчасового влаштування.

Якщо надійшла інформація про загрозу життю або здоров'ю дитини, яка проживає на території сільської, селищної ради, виконавчий орган сільської, селищної ради протягом одного дня приймає рішення про негайне відібрання дитини у батьків, забезпечує її тимчасове влаштування та у день відібрання дитини письмово повідомляє про це службу у справах дітей.

Про відібрання дитини у батьків орган опіки та піклування того ж дня письмово інформує прокуратуру за місцем проживання дитини та у семиденний строк після прийняття рішення звертається до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання

дитини у матері, батька без позбавлення батьківських прав.

Служба у справах дітей за участю інших структурних підрозділів районної, районної у мм. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті, сільської, селищної ради здійснює підготовку документів для звернення органу опіки та піклування до суду про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання дитини у матері, батька без позбавлення їх батьківських прав.

У разі прийняття судом рішення про відібрання дитини у батьків без позбавлення їх батьківських прав служба у справах дітей протягом тижня інформує центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем проживання сім'ї для надання соціальних послуг сім'ї. Результати проведеної центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді роботи враховуються службою у справах дітей під час підготовки висновку про доцільність поновлення або позбавлення батьків батьківських прав.

Якщо протягом року після прийняття судом рішення про відібрання дитини у батьків не усунені причини, які перешкоджали належному вихованню дитини її батьками, служба у справах дітей за місцем походження дитини, позбавленої батьківського піклування, зобов'язана вжити заходів до позбавлення батьків їх батьківських прав.

2. Які необхідно вжити можливі заходи для попередження вилучення дитини з сім'ї (встановлено факт насилля або бездоглядності)? Який алгоритм взаємодії соціального педагога із службою у справах дітей?

Пунктом 3¹ Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866, передбачені заходи щодо соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в тому числі і тих дітей, щодо яких є ризик вилучення із сім'ї.

Так, Порядком передбачено, що з метою створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та захисту прав дітей у таких сім'ях служби у справах дітей взаємодіють із суб'єктами соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», до суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю відносяться:

– уповноважені органи, що здійснюють соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю (органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та їх спеціалізовані формування;

– служби у справах дітей);

– фахівці з соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю;

– об'єднання громадян, благодійні, релігійні організації;

– юридичні та фізичні особи, які надають соціальні послуги сім'ям, дітям та молоді;

– волонтери у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю.

Суб'єкти соціальної роботи надсилають до служб у справах дітей повідомлення за формою, встановленою Мінсоцполітики, про:

– сім'ї з дітьми, в яких батьки у зв'язку з тривалою хворобою не можуть виконувати належним чином свої батьківські обов'язки;

– сім'ї, де триває процес розлучення батьків та вирішується спір між матір'ю та батьком щодо місця проживання дітей, участі в їх вихованні;

– сім'ї з дітьми, де батьки ухиляються від виконання батьківських обов'язків;

– сім'ї, діти з яких перебувають в інтернатних закладах (крім спеціальних та спеціалізованих) або де є ризик влаштування дітей до таких інтернатних закладів за заявою батьків у зв'язку з неспроможністю задовольнити потреби дітей;

– сім'ї, в яких було скоєне фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство над дітьми, жорстоке поводження з ними або існує реальна загроза його вчинення;

– сім'ї, в яких діти систематично самовільно залишають місце постійного проживання;

– сім'ї, діти шкільного віку з яких не зараховані для навчання до загальноосвітніх навчальних закладів або систематично без поважних причин пропускають навчальні заняття.

Розгляд повідомлень про сім'ї, в яких було скоєне фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство над дітьми, жорстоке поводження з ними або існує реальна загроза його вчинення, здійснюється у встановленому Мінсоцполітики, МВС, МОН та МОЗ порядку. Під час розгляду таких повідомлень проводиться оцінка рівня безпеки дитини.

У разі отримання від суб'єктів соціальної роботи повідомлення про одну із сімей, визначених у пункті 3¹ Порядку, крім сімей, в яких було скоєне фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство над дітьми, жорстоке поводження з ними або існує реальна загроза його вчинення, служба у справах дітей протягом трьох робочих днів залучає центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та у разі необхідності - інших суб'єктів соціальної роботи для проведення перевірки зазначеної у повідомленні інформації та забезпечення у разі потреби соціальної підтримки сім'ї, захисту прав дітей у такій сім'ї.

Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та у разі залучення інші суб'єкти соціальної роботи протягом семи робочих днів повідомляють службу у справах дітей про проведenu роботу.

У разі підтвердження інформації про складні життєві обставини сім'ї, в якій виховується дитина (діти), центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді готує і подає на розгляд комісії з питань захисту прав дитини матеріали про стан сім'ї, а також надає сім'ї соціальні послуги відповідно до потреб.

На підставі інформації, отриманої від центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та інших суб'єктів соціальної роботи, служба у справах дітей забезпечує взяття дитини (дітей) з такої сім'ї на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Для організації соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, надання їй та її батькам (або особам, які їх замінюють) комплексу соціальних послуг на підставі матеріалів, підготовлених центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та іншими суб'єктами соціальної роботи, служба у справах дітей у разі необхідності направляє дитину до закладу соціального захисту дітей.

3 Яка роль працівників закладів освіти при виявленні дітей, які страждають від насильства, жорстокого поводження?

Так, відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 № 564/836/945/577, працівники закладів освіти зобов'язані:

- здійснювати приймання звернень та повідомлень про випадки жорстокого поводження щодо дитини;
- терміново (протягом однієї доби) передавати такі повідомлення у письмовій формі до служби у справах дітей, органів внутрішніх справ;
- у межах компетенції вживати заходів щодо виявлення і припинення фактів жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення в закладах освіти;
- організовувати роботу психологічної служби системи освіти з дітьми, які постраждали від жорстокого поводження;
- проводити роз'яснювальну роботу з батьками та іншими учасниками

навчально-виховного процесу із запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми.

4. Чи повинні відповідні органи попередньо повідомляти навчальні заклади, в яких навчаються діти, про дане рішення з метою надання психологічної допомоги та підтримки дітям?

Ні, процедура повідомлення навчальних закладів про відібрання дитини у батьків законодавством не передбачена

ОРГАНІЗАЦІЯ СПІВПРАЦІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРЕДСТАВНИКАМИ ОРГАНІВ І СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

1. Якщо дирекцією навчального закладу надано клопотання до Служби у справах дітей, стосовно дитини незахищеної категорії, батьки яких не виконують батьківські обов'язки відповідно до ст.12, ст.18 Закону України «Про охорону дитинства», то в який термін відповідні служби повинні відреагувати?

У разі отримання від суб'єктів соціальної роботи повідомлення про сім'ю яка перебуває у складних життєвих обставинах, та захисту прав дітей у такій родині, служба у справах дітей протягом трьох робочих днів із залученням центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та у разі необхідності інших суб'єктів соціальної роботи, проводить перевірку зазначеної у повідомленні інформації та забезпечує у разі потреби соціальну підтримку сім'ї, захист прав дітей у такій сім'ї.

Повідомлення про сім'ї, в яких було скоєне фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство над дітьми, жорстоке поводження з ними або існує реальна загроза його вчинення, розглядаються негайно.

2. Які документи має право надати працівник психологічної служби на вимогу судових органів при розгляді справи дитини, яка постраждала від насильства в сім'ї?

Частиною 2 статті 19 Конституції України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Відповідно до частини 1 статті 2 Цивільного процесуального кодексу України цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, Цивільного процесуального кодексу України та Закону України «Про міжнародне приватне право».

Так, відповідно до частини 2 статті 133 Цивільного процесуального кодексу України способами забезпечення судом доказів є допит свідків, призначення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням. У інших випадках судом можуть бути застосовані інші способи забезпечення доказів.

Згідно з частиною 4 статті 135 Цивільного процесуального кодексу України питання про забезпечення доказів вирішується ухвалою. Статтею 137 Цивільного процесуального кодексу України також передбачено, що питання про витребування доказів вирішуються ухвалою. Таким чином, ані Цивільним процесуальним кодексом України, ані Конституцією України, ані Законом України «Про міжнародне приватне право» не передбачено іншого порядку витребування судом письмових доказів (листами, запитами тощо), крім витребування їх відповідною ухвалою суду.

Враховуючи викладене, працівник психологічної служби може надавати будь-яку інформацію, дані, довідки, по цивільним справам виключно за ухвалою суду в провадженні якого знаходиться цивільна (адміністративна, кримінальна) справа.

3. Чи мають повноваження районна, обласна прокуратури у

здійсненні загального нагляду за соціально-психологічним супроводом у навчально-виховних закладах освіти?

Ні, не мають. Відповідно до Закону України «Про прокуратуру»:

На прокуратуру покладаються такі функції:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом;
- 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

4. Хто має право вимагати статистичну інформацію щодо дітей: відділи освіти, соціальні служби, відділ у справах дітей та ін.?

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України “Про інформацію” та Закону України “Про доступ до публічної інформації”» від 27 березня 2014 року № 1170-VII.

Стаття 23. Права на статистичну інформацію

Правила зберігання, опрацювання, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації, отриманої у процесі державних статистичних спостережень, а також первинних даних, отриманих у процесі проведення інших статистичних спостережень, визначаються відповідно до закону центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики.

Права на зведену знеособлену статистичну інформацію, отриману органами державної статистики у процесі статистичних спостережень, що

проведені за рахунок коштів замовника, визначаються договорами на створення цієї інформації. Положення таких договорів не можуть суперечити вимогам цього та інших законів, зокрема щодо вільного доступу до статистичної інформації.

5. Чи має бути від даних служб офіційне звернення щодо подачі даних по дітях і як це узгодити з Законом України «Про захист персональних даних»?

Згідно з Законом України «Про звернення громадян» , зокрема ст. 5 визначає форму і зміст звернення, яке може бути подане в усній або письмовій формі.

Закон України «Про захист персональних даних» визначає персональні дані як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а ЗУ «Про державну статистику» статистична інформація – документована інформація, що дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя суспільства, тобто згідно чинного законодавства інформація, яка не обмежена в доступі і становить державну, комерційну, лікарську чи іншу таємницю, і в якій не міститься ідентифікуючі дані може бути надана без порушення вимог чинного законодавства стосовно захисту персональних даних.

6. Чи повинні центри соціальних служб для молоді, служби у справах дітей повідомляти навчальні заклади про взяття сімей під соціальний супровід?

Типовим положенням про комісію з питань захисту прав дитини, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866, визначено, що Комісія розглядає та подає пропозиції до індивідуального плану соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих

обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, а також визначає перелік суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, що беруть участь у виконанні такого плану, контролює виконання його пунктів суб'єктами відповідно до їх компетенції.

До складу Комісії на громадських засадах входять керівники структурних підрозділів районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, заступники керівників територіальних органів МВС та Мін'юсту, а також працівник служби у справах дітей, який виконує обов'язки секретаря комісії.

Отже, якщо виникає потреба залучити до виконання плану соціального супроводу працівників навчальних закладів – таке рішення має прийматися колегіально на засідання Комісії. Слід зазначити, що у індивідуальному плані соціального захисту дитини або у плані соціального супроводу мають бути чітко сформовані проблеми, з якими стикнулася сім'я та дитина та пропоновані шляхи їх вирішення.

7. Які права має соціальний педагог під час допиту дитини у поліції та суді? Який порядок відстоювання інтересів дитини в суді? Як захистити права дитини, яка є свідком домашнього насильства, але батьки не хочуть співпрацювати з соціальним педагогом?

За кримінально-процесуальним законодавством України особою, що проводить допит дитини на стадії досудового слідства, виступає слідчий, а на стадії судового розгляду справи – суд. Це не виключає право слідчого або суду доручити особам, які долучаються до проведення допиту, поставити перед свідком чи потерпілим ряд запитань.

Відповідно до ч. 1 ст. 168 та ст. 307 ст. КПК України, при допиті свідка у віці до 14 років, а на розсуд слідчого чи суду, і у віці від 14 до 16 років викликається педагог. Педагог виступає в даному випадку як спеціаліст

Слідчий або суд може визнати необхідною присутність лікаря при допиті неповнолітнього свідка чи потерпілого віком до 16-ти років, що, як правило відбувається у разі відсталості у фізичному чи розумовому розвитку допитуваного, його хворобливості.

До початку допиту зазначеним особам роз'яснюється їх обов'язок бути присутніми при допиті, а також право викладати свої зауваження і з дозволу суду задавати свідкові або потерпілому запитання. Слідчий або суд вправі відвести поставлене запитання. Але запитання, поставлені дитині педагогом або лікарем, і їх зауваження обов'язково заносяться до протоколу допиту або протоколу судового засідання (ч. 2 ст. 168, ст. 307 КПК України).

Слід підкреслити, що законодавство України не виключає можливість залучення до участі в допиті неповнолітнього свідка разом з педагогом, лікарем та іншими передбаченими КПК України особами, спеціаліста - фахівця в галузі загальної психології та дитячої психології, проте і не вимагає участі такої особи при допиті дитини.

8. Який алгоритм дій, права і обов'язки соціального педагога під час відстоювання інтересів дитини в суді чи представництва інтересів дітей в суді у випадках, визначених законом? Які правові акти регулюють права і обов'язки соціального педагога (практичного психолога) під час перебування на судовому засіданні та при допитах неповнолітніх?

Допит неповнолітнього, крім захисника та законного представника, відповідно до ч. 1 ст. 226 та ч. 1 ст. 491 КПК здійснюється у присутності педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря. Лікар залучається для проведення допиту неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) на розсуд слідчого судді, суду, якщо внаслідок вчинення кримінального правопорушення неповнолітній отримав тимчасові психічні (депресивний стан, сильне душевне хвилювання або інші психічні захворювання) чи фізичні розлади здоров'я. Лікар повинен стежити, аби внаслідок допиту

неповнолітньому не було завдано ще більшої шкоди через некоректно поставлені запитання, що може призвести до погіршення стану здоров'я.

9. Як діяти соціальному педагогу у випадку, якщо працівники поліції якийсь час утримують дитину, а потім викликають соціального педагога?

Відповідно до ч. 3 Статті 492 Кримінального процесуального кодексу України: про затримання і взяття під варту неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють.

Якщо батьки/особи, які їх замінюють не були сповіщені вони мають право оскаржити дії/бездіяльність правоохоронних органів:

Порядок оскарження дій, чи бездіяльності органів досудового розслідування визначається параграфом 1 (Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування) Глави 26 (Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування) Кримінального процесуального кодексу України.

ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ\ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПІЛЬГ

1. Чи може надаватися допомога дітям-сиротам та дітям позбавленим батьківського піклування при досягненні ними 18-річного віку?

Порядок надання допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення 18-річного віку затверджено постановою Кабінету Міністрів України 25. 08. 2005 р. № 823.

Відповідно до Порядку розмір одноразової допомоги щорічно встановлюється Кабінетом Міністрів України. У 2016 р. розмір одноразової

допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, становить 1810 гривень на одну дитину.

Місцеві державні адміністрації забезпечують здійснення видатків з відповідних місцевих бюджетів для виплати одноразової допомоги.

Виплата одноразової допомоги здійснюється у готівковій формі районними (міськими) відділами (управліннями, департаментами) освіти на підставі заяви та паспорта отримувача цієї допомоги.

Служби у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих комітетів міських, районних у містах рад складають списки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким у поточному році виповнюється 18 років, за місцем знаходження обліково-статистичних карток таких дітей, і подають до районних (міських) відділів (управлінь, департаментів) освіти. У списках зазначається прізвище, ім'я, по батькові дитини, число, місяць, рік народження, постійне місце проживання.

У разі переміщення дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, якій у поточному році виповнюється 18 років, з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції чи населеного пункту, що розташований на лінії зіткнення, служба у справах дітей за місцем її виявлення включає таку дитину до зазначеного списку для отримання одноразової допомоги.

Повідомлення із зазначенням строку, протягом якого можна отримати одноразову допомогу, та адреси районного (міського) відділу (управління, департаменту) освіти надсилається дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, службами у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих комітетів міських, районних у містах рад.

У разі неотримання з будь-яких причин дитиною одноразової допомоги в установленій строк вона може бути виплачена протягом трьох років.

Право на отримання одноразової допомоги для недієздатної особи має

піклувальник, призначений в установленому порядку.

У разі перебування особи, яка має право на отримання одноразової допомоги, в слідчому ізоляторі або установі виконання покарань така допомога призначається і виплачується шляхом перерахування на відкритий у банку вкладний (депозитний) рахунок особи на підставі звернення адміністрації слідчого ізолятора або установи виконання покарань до районних (міських) відділів (управлінь, департаментів) освіти за умови наявності інформації про дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, в єдиному електронному банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Вкладні (депозитні) рахунки на ім'я зазначених осіб відкриваються адміністрацією слідчого ізолятора або установи виконання покарань у банку в установленому законодавством порядку.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» для забезпечення прав громадян що опинилися в складних життєвих обставинах основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування.

2. Які пільги призначаються дітям із сімей, які опинились в складних життєвих обставинах?

Матеріальна допомога надається особам, що знаходяться у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової або натуральної допомоги: продуктів харчування, засобів санітарії і особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації.

Соціальне обслуговування здійснюється:

- за місцем проживання особи (вдома);
- за місцем проживання (перебування) дитини у сім'ях громадян, які відповідно до договору надають послуги щодо утримання та виховання

дитини (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів);

- у стаціонарних інтернатних установах та закладах;
- у реабілітаційних установах та закладах;
- в установах та закладах денного перебування;
- в установах та закладах тимчасового або постійного перебування;
- у територіальних центрах надання соціальних послуг;
- в інших закладах соціальної підтримки (догляду).

Відповідно до цього Закону можуть надаватися такі види соціальних послуг:

соціально-побутові послуги – забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, соціально-побутової адаптації, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо;

психологічні послуги – надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;

соціально-педагогічні послуги – виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, заінтересованих осіб;

соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;

соціально-економічні послуги – задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;

юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо);

послуги з працевлаштування – пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;

інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги); поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги).

ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА

1. Які дії соціального педагога у випадках вчинення насильства над дитиною?

У випадках, коли Ви стали свідком жорстокого поводження з дитиною якомога швидше повідомте про цей факт поліцію в усній чи письмовій формі. Одночасно можете повідомити територіальний підрозділ служби у справах дітей, адміністрацію закладу.

У разі звернення або повідомлення до адміністрації закладу Якщо звернення (повідомлення) усне, то адміністрація закладу зобов'язана

оформити це повідомлення письмово з позначкою, від кого та коли (дата, час) отримано повідомлення. Адміністрація закладу зобов'язана терміново (протягом однієї доби) передати цей документ територіальному підрозділу Служби у справах дітей за місцем проживання дитини.

Служба у справах дітей повинна належним чином зареєструвати це повідомлення відповідно до законодавства України.

У разі звернення або повідомлення до територіального підрозділу служби у справах дітей

Ваше звернення має бути належним чином оформленим відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян». Зокрема стаття 5 цього Закону передбачає такі вимоги до звернення: «...У зверненні має бути зазначено прізвище; ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. ... Письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати».

Закон України «Про звернення громадян» допускає й усну форму звернення. При цьому посадова особа, яка приймає усне звернення повинна вчинити ті самі дії, що й у разі письмового звернення. Однак письмова форма звернення зменшує ризик ймовірного недбалого ставлення з боку посадової особи.

У разі звернення або повідомлення до органу внутрішніх справ

Повідомити можна в письмовій чи усній формі, зокрема телефоном.

У випадках, коли до Вас звернулась дитина з усною скаргою щодо жорстокого поводження з нею:

Варіант I: оформіть звернення дитини у письмовій формі та передайте його до адміністрації навчального закладу.

Варіант II: оформіть звернення дитини у письмовій формі та передайте його до територіального підрозділу служби у справах дітей.

Варіант III: оформіть звернення дитини у письмовій формі та передайте його до органу внутрішніх справ.

Варіант IV: повідомте про це в усній чи письмовій формі від свого імені перелічені органи.

2. Чи матимуть батьки прийомної сім'ї пенсійні і трудові пільги?

Порядок створення та функціонування прийомних сімей регулюється Положенням про прийомну сім'ю, яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565.

Відповідно до Положення, прийомна сім'я - це сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У разі утворення прийомної сім'ї прийомні батьки беруть за плату прийомних дітей на власну житлову площу за наявності відповідних санітарно-гігієнічних та побутових умов.

Абзацом 12 Положення передбачено, що середньомісячний сукупний дохід сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, що передували місяцю звернення із заявою про утворення прийомної сім'ї, не може бути менший ніж розмір прожиткового мінімуму, встановлений законом для відповідних соціальних і демографічних груп населення. Отже, кандидати у прийомні батьки мають бути працевлаштовані.

В разі утворення прийомної сім'ї між органом, який її створив (районна, районна у м. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий комітет міської ради (міст республіканського значення Автономної Республіки Крим і міст обласного значення) та прийомними батьками не виникає трудових відносин.

Водночас, прийомні батьки щомісячно отримують державну соціальну допомогу на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розмір якої становить два прожиткових мінімуми для дітей відповідного віку.

Також одному з прийомних батьків виплачується грошове

забезпечення.

Розмір грошового забезпечення становить 35 відсотків двох прожиткових мінімумів для дітей відповідного віку на кожен прийомну дитину. Але розмір грошового забезпечення не може перевищувати півтора прожиткового мінімуму для працездатної особи.

Із сум грошового забезпечення за прийомних батьків здійснюються нарахування та сплата страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

3. Чи можна отримати додаткову благодійну допомогу прийомній сім'ї?

Пунктом 25 Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565 передбачена можливість отримання прийомною сім'єю матеріальної, фінансової та іншої благодійної допомоги від підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, громадських об'єднань, фондів, фізичних осіб.

4. Яких прав та обов'язків набувають прийомні батьки?

Прийомні батьки є законними представниками прийомних дітей на підприємствах, в установах та організаціях без спеціальних на те повноважень, несуть персональну відповідальність за життя, здоров'я, фізичний і психічний розвиток прийомних дітей.

Безпосередньо права і обов'язки прийомних батьків зазначаються в Договорі про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї, якій підписується між органом, який її створив (районна, районна у м. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий комітет міської ради (міст республіканського значення Автономної Республіки Крим і міст обласного значення) та прийомними батьками на підставі рішення про

утворення прийомної сім'ї.

5. З якого віку враховується бажання дитини при усиновленні?

Статтею 218 Сімейного Кодексу України передбачено, що для усиновлення дитини потрібна її згода, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Згода дитини на її усиновлення дається у формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я.

Також дитина має бути проінформована про правові наслідки усиновлення.

Усиновлення провадиться без згоди дитини, якщо вона у зв'язку з віком або станом здоров'я не усвідомлює факту усиновлення.

Згода дитини на усиновлення не потрібна, якщо вона проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками.

Використана література та джерела

1. Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093ddb>
2. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту Основні стандарти належної практики щодо документування сексуального насильства як злочину згідно міжнародного права. Червень 2014 р.
3. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80>
4. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_669
5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
9. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
10. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і

чоловіків» <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

11. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>

12. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII,
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

13. Закон України "Про інформацію" від 02.10.1992 № 2657-XII,
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

14. Закон України "Про доступ до публічної інформації" від 13.01.2011 № 2939-VI,
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

15. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР,
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

16. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI,
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

17. Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI,
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

18. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV,
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

19. Постанова КМУ від 26.04.2003 р. №616 «Про порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу»
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616-2003-%D0%BF>

20. Постанова КМУ від 21.11.2013 р. №896 «Про порядок виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб) сімей (осіб)»
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF>

21. Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення» від 19.08.2014 № 564/836/945/577 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1105-14>

22. Наказ Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України» 03.05.1999 N 127 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 N 616)
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0922-99>

23. Наказ МОЗ України від 17.01.1995 р. «Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи» <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0253-95>

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ КОМБІНОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Авторський колектив

БОРОЗДІНА Катерина Анатоліївна, ЛЕГЕНЬКА Марина Миколаївна,
ЛУЦЕНКО Юрій Анатолійович, МУЗИЧЕНКО Ірина Вікторівна, ПАНОК
Віталій Григорович, ТКАЧУК Ірина Іванівна

За ред.: Луценка Ю.А., Панка В.Г.

**Захист прав дитини в діяльності соціального педагога навчального
закладу : [метод. рек.] / авт. кол. под. ред.: В. Г. Панка, Ю. А. Луценка. –
К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016 – 73 с.**

Один електронний оптичний диск (CD-ROM)
Підписано до друку 25.11.2016. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 8,8.
Обсяг 0,9 Мб
Тираж 100 пр. Зам. № 25/11.

Видавець і виготовлювач:

Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи,
01032, м. Київ, бульвар Т. Шевченка, 27-а, тел/факс 252-70-11,
e-mail: UCAP@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК №4537 від
07.05.2013